ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(3)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 248 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi 10
Mirzaraxmonova Maftuna Ibroximjon qizi

Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv 13
Ne’matov Karimjon Shavkat o‘g‘li

O‘qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...19
Mahmudova Shoira Shavkat qizi

O‘zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi 25
Gadoyeva Muborak Jumaqulovna

O‘quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari 30
Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna

Xurshid Do‘stmuhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi 34
Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati 37
Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna

“Xonada o‘simliklarni o‘stirish” intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o‘quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish 41
G‘aniyev Abduqahhor Gadoyevich

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg‘ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari 46
Joldasov Ixtiyor Suyundikovich

Boshlang‘ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari 50
N. Asadov

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o‘rtasidagi bog‘liqlik mezonlari 53
G. Xamidova

Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta’siri 56
Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi

The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students’ Personality 59
Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi

Noto‘liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O‘zbekiston namunasida) 64
Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o‘g‘li

Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta’lim metodlari asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish 69
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna

Matematika ta’limida axborot-kommunikatsiya texnalogiyalaridan foydalanishning metodik asoslari 73
Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ilhom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi

O‘qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili 77
Azimova Rushana Zokirjon qizi

Oliy ta’lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari 81
Shodiboyev Shohruh Shuhrat o‘g‘li

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta’minlash metodikasi 86
Qahhorova Sevara Alimardonovna

O‘quvchi-yoshlarni virtual olam ta’siridan himoya qilishning nazariy asoslari 90
Isayeva Guli Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o‘g‘li

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni 93
Xilvatova Go'zal Sultonovna

Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish 97
Jurayev Bobomurod Tojiyevich

Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari 101
Nurmatova Muxlisa Akmal qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish
(Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)..106
Yusupova Shahnoza Abduxafizovna

Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish 111
Tursunova Surayyo Botir qizi

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda
"Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili..115
Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning
nazariy jihatlari (Learning outcomes) asosida 124
Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi

Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari............128
G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi

Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish 132
Mamadaliyev Abror Akbarjonovich

Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi 137
Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek

O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 142
Baymuratova Mukaddas Xamdamovna

Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli 150
Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna

Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini
takomillashtirishning mazmuni..155
To'rabekova Aziza Mirzabek qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni 159
Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi

Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике:
лингвосемиотический и когнитивно-дискурсивный анализ 164
Якунина Ангелина Алишеровна

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini
raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish 169
Jabbarov Rustam Ravshanovich

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda
Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari...176
Amanbayeva Oydin Urazali qizi

Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati 181
Suyunov Navro'z Alisher o'g'li

Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining
metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi 186
Xalilov Lenar Shevketovich

Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari................................190
Jumanova Xafiza Xoliqulovna

Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi
o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar) 195
Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon

Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari 199
Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi

Oʻquvchilarda milliy gʻoya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning oʻrni va ahamiyati 202
Baymanova Feruza Abralovna

Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207
Xayitova Ulfatoy Tursunovna

Yuqori sinf oʻquvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211
Turgʻunboyev Sirojiddin Faxriddinovich

Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida oʻqitish metodikasi 216
Qoʻziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon oʻgʻli, Saydullayev Asadbek Xayrullo oʻgʻli

Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225
Шахноза Холмуродова Зоир кизи

Oʻqish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234
Farsaxonova Mastura Jalol qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241
Joʻrayeva Dilrabo Kamoliddin qizi

Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244
Sitora Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdavlat qizi

OMMAVIY JISMONIY TARBIYA VA SPORT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Xayitova Ulfatoy Tursunovna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
Jismoniy tarbiya va sport kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari tizimli ravishda tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida jismoniy tarbiya tizimining nazariy-metodik asoslari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda motivatsion omillarning ahamiyati chuqur o'rganilgan. Shuningdek, sport mashg'ulotlarini samarali tashkil etishda individuallashtirish, innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarning o'rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari ommaviy sport tizimini rivojlantirishda ilmiy asoslangan pedagogik yondashuvlarning muhim ahamiyat kasb etishini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, ommaviy sport, sport mashg'ulotlari, pedagogik yondashuv, pedagogik tamoyillar, ta'lim jarayoni, sog'lom turmush tarzi, jismoniy faollik, motivatsiya, individuallashtirish, sport metodikasi, innovatsion texnologiyalar, interaktiv metodlar, jismoniy rivojlanish, sport pedagogikasi.

Abstract: The scientific article provides a systematic analysis of the pedagogical foundations for organizing mass physical education and sports activities. The study thoroughly examines the theoretical and methodological foundations of the physical education process, modern pedagogical approaches, and the significance of motivational factors. In addition, the role of individualization, innovative technologies, and interactive methods in improving the effectiveness of sports training is scientifically substantiated. The findings confirm the importance of evidence-based pedagogical approaches in the development of the mass sports system.

Key words: physical education, mass sport, sports training, pedagogical approach, pedagogical principles, educational process, healthy lifestyle, physical activity, motivation, individualization, sports methodology, innovative technologies, interactive methods, physical development, sport pedagogy.

Аннотация: В данной научной статье системно проанализированы педагогические основы организации массовых занятий физической культурой и спортом. В ходе исследования подробно рассмотрены теоретико-методические основы процесса физического воспитания, современные педагогические подходы, а также значение мотивационных факторов. Научно обоснована роль индивидуализации, инновационных технологий и интерактивных методов в повышении эффективности спортивных занятий. Полученные результаты подтверждают важность научно обоснованных педагогических подходов в развитии системы массового спорта.

Ключевые слова: физическая культура, массовый спорт, спортивные занятия, педагогический подход, педагогические принципы, образовательный процесс, здоровый образ жизни, физическая активность, мотивация, индивидуализация, методика спорта, инновационные технологии, интерактивные методы, физическое развитие, спортивная педагогика.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida yosh avlodning jismoniy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi [1]. Ayniqsa, ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari aholining sog'lom turmush tarzini shakllantirish, mehnat qobiliyatini oshirish hamda ijtimoiy faollikni kuchaytirishda muhim pedagogik vosita sifatida e'tirof etiladi [5].

Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, yetarli darajada jismoniy faollikning yo'qligi yurak-qon tomir kasalliklari, semizlik va boshqa surunkali kasalliklarning asosiy omillaridan biri hisoblanadi [5]. Shu bois, jismoniy tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish nafaqat ta'lim tizimi, balki butun jamiyat salomatligi uchun ham strategik ahamiyatga ega [6].

Ommaviy sport tizimi shaxsning jismoniy sifatlarini rivojlantirish bilan birga, uning irodaviy sifatlari, jamoada ishlash ko'nikmalari hamda ijtimoiy moslashuvini shakllantiradi [2]. Shu nuqtai nazardan, jismoniy tarbiya jarayo-

nini pedagogik jihatdan to‘g‘ri loyihalash, mashg‘ulotlarning mazmuni va metodikasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish muhim hisoblanadi [3].

So‘nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda jismoniy faollikni oshirishda motivatsion omillarning hal qiluvchi rol o‘ynashi ta’kidlanmoqda [4]. Xususan, ichki motivatsiya (qiziqish, o‘zini rivojlantirish istagi) va tashqi motivatsiya (rag‘bat, ijtimoiy e’tirof) uyg‘unligi mashg‘ulotlar samaradorligini sezilarli darajada oshirishi isbotlangan [4].

Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlarda individuallashtirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish hamda interaktiv metodlarni joriy etish jismoniy tarbiya jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida qaralmoqda [6]. Bu esa, o‘z navbatida, ommaviy sport mashg‘ulotlarini tashkil etishda yangi innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish zaruratini keltirib chiqaradi [1].

Shu bilan birga, respublikamiz ta’lim tizimida ommaviy jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilayotgan bo‘lsa-da, ularni pedagogik jihatdan samarali tashkil etish bo‘yicha ilmiy asoslangan yondashuvlarni takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda [3].

Mazkur holat ushbu tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi va ommaviy jismoniy tarbiya hamda sport mashg‘ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslarini chuqur o‘rganishni talab etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jismoniy tarbiya va sport sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ommaviy jismoniy tarbiya tizimi insonning jismoniy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida kompleks ta’sirga ega pedagogik jarayon hisoblanadi [1]. Bu borada L. P. Matveev tomonidan ishlab chiqilgan klassik nazariy yondashuvlar jismoniy tarbiya jarayonining tizimliligi, bosqichma-bosqich rivojlanishi hamda yuklamalarni me’yorlash tamoyillariga asoslanganligi bilan ajralib turadi [1].

Matveevning ilmiy qarashlariga ko‘ra, jismoniy tarbiya jarayoni yagona tizim sifatida ko‘rilishi lozim bo‘lib, unda maqsad, vosita va natija o‘zaro uzviy bog‘langan holda tashkil etiladi [1]. Ushbu yondashuv zamonaviy ommaviy sport tizimini tashkil etishda metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Shuningdek, V. K. Balsevich tomonidan ishlab chiqilgan ontokinesiologik yondashuv inson harakat faoliyatining rivojlanish bosqichlarini biologik va pedagogik nuqtai nazardan tushuntirib beradi [2]. Balsevichning fikricha, jismoniy rivojlanish jarayoni yoshga xos xususiyatlar bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, har bir yosh davrida moslashtirilgan pedagogik ta’sir talab etiladi [2]. Bu esa ommaviy sport mashg‘ulotlarini individuallashtirish zaruratini ilmiy asoslaydi.

Yu. F. Kuramshin jismoniy tarbiya nazariyasini rivojlantirib, mashg‘ulotlarni tashkil etishda metodik yondashuvning ahamiyatini chuqur tahlil qilgan [3]. Uning ishlarida ta’lim jarayonida metodlar tanlovi, mashg‘ulot strukturasi va pedagogik boshqaruv mexanizmlari muhim o‘rin tutishi ta’kidlanadi [3]. Kuramshin yondashuvi zamonaviy jismoniy tarbiya tizimida metodik asos sifatida keng qo‘llaniladi.

Motivatsiya masalasi jismoniy faollikni oshirishda eng muhim omillardan biri sifatida qaraladi. Edward L. Deci va Richard M. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o‘z-o‘zini aniqlash nazariyasiga ko‘ra, insonning faoliyatga bo‘lgan qiziqishi ichki ehtiyojlar va tashqi rag‘batlar uyg‘unligiga asoslanadi [4]. Ushbu nazariya jismoniy tarbiya jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirish va barqaror ishtirokini ta’minlashda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi [4].

Shuningdek, zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ommaviy sport tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va raqamli yondashuvlarning ahamiyati ortib borayotgani ta’kidlanadi [6]. Xususan, R. S. Weinberg va D. Gould tomonidan olib borilgan tadqiqotlar sport psixologiyasi hamda jismoniy mashg‘ulotlar samaradorligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ochib bergan [6].

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, jismoniy faollikning past darajasi global sog‘liq muammolarining asosiy omillaridan biri bo‘lib qolmoqda [5]. Shu sababli, ommaviy jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirish nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va tibbiy ahamiyatga ham ega [5].

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlarini tashkil etish jarayoni kompleks pedagogik tizim bo‘lib, u metodik, psixologik va ijtimoiy omillar uyg‘unligida samarali amalga oshiriladi [1;2;3;4;5;6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslarini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, unda tizimli, kompleks va qiyosiy yondashuvlardan foydalanildi [1]. Tadqiqot jarayonida jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi bo‘yicha ishlab chiqilgan ilmiy konsepsiyalar metodologik asos sifatida qabul qilindi [1;3].

Tadqiqotning nazariy asosini L. P. Matveev tomonidan ishlab chiqilgan jismoniy tarbiya tizimi nazariyasi tashkil etdi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, jismoniy tarbiya jarayoni maqsad, vosita va natija o‘rtasidagi uzviy

bog'liqlik asosida qurilishi lozim [1]. Shu bilan birga, F. Kerimovning metodik yondashuvlari mashg'ulotlarni tashkil etishda pedagogik boshqaruv va metod tanlashning ilmiy asoslarini belgilab berdi [3].

Ilmiy-nazariy tahlil metodi

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mahalliy hamda xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Ushbu metod orqali ommaviy sport tizimining pedagogik asoslari, mavjud yondashuvlar va ularning samaradorligi o'rganildi [1;2;4].

Kuzatuv metodi

Ommaviy jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida o'quvchilarning faolligi, ishtiroki va motivatsion holati bevosita kuzatildi. Kuzatuv natijalari mashg'ulotlarning samaradorligini baholashda muhim empirik ma'lumot sifatida xizmat qildi [6].

So'rovnoma metodi

O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnoma orqali ishtirokchilarning jismoniy faollikka bo'lgan munosabati, motivatsiya darajasi hamda mashg'ulotlarga qiziqishi o'rganildi [4]. Edward L. Deci va Richard M. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan motivatsiya nazariyasi ushbu jarayonni tahlil qilishda metodologik asos bo'lib xizmat qildi [4].

Statistik tahlil metodi

Olingan empirik ma'lumotlar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, natijalarning ishonchliligi va umumiy tendensiyalar aniqlandi [5].

Qiyosiy tahlil metodi

Turli pedagogik yondashuvlar va mashg'ulotlarni tashkil etish shakllari o'zaro taqqoslandi. Bu orqali eng samarali model va usullar aniqlab olindi [3;6].

Metodologik yondashuvlar

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosiy metodologik tamoyil sifatida tanlandi. Ushbu yondashuvga ko'ra, ommaviy jismoniy tarbiya jarayoni alohida elementlar yig'indisi emas, balki o'zaro bog'liq pedagogik tizim sifatida qaraladi [1].

Shuningdek, shaxsga yo'naltirilgan (person-centered) yondashuv qo'llanilib, har bir ishtirokchining individual jismoniy va psixologik xususiyatlari ҳисобга olindi [2]. Bu yondashuv Balsevich tomonidan ilgari surilgan ontokinesiologik konsepsiya bilan uyg'unlikda tahlil qilindi [2].

Tadqiqotning ishonchliligi

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi bir nechta metodlardan birgalikda foydalanish (triangulyatsiya) orqali ta'minlandi [6].

Nazariy va empirik ma'lumotlarning o'zaro mosligi natijalarning ilmiy asoslanganligini kuchaytirdi [1;6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu jarayonning samaradorligi bir nechta pedagogik va psixologik omillarga bevosita bog'liq [1]. Xususan, mashg'ulotlarning tizimli tashkil etilishi, metodik yondashuvlarning to'g'ri tanlanishi hamda ishtirokchilarning motivatsion darajasi asosiy determinantlar sifatida namoyon bo'ladi [2;4].

Tadqiqot davomida kuzatilgan mashg'ulotlarda o'quvchilarning jismoniy faollik darajasi boshlang'ich bosqichda bir xil emasligi aniqlandi. Ayrim guruhlarda ishtirok faolligi past bo'lsa, boshqalarida yuqori darajada ekanligi qayd etildi. Bu holat individual yondashuv va differensiallashtirilgan mashg'ulotlar zarurligini tasdiqlaydi [2]. V. K. Balsevichning ontokinesiologik nazariyasiga ko'ra, jismoniy rivojlanish jarayoni yosh va individual xususiyatlarga bog'liq bo'lib, yagona standart yondashuv har doim ham samarali natija bermaydi [2].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, interaktiv metodlar qo'llanilgan guruhlarda faollik darajasi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. O'yin elementlari va musobaqa usullaridan foydalanish ishtirokchilarning mashg'ulotlarga qiziqishini oshirib, ularning faol ishtirokini ta'minladi [6]. R. S. Weinberg va D. Gould tadqiqotlarida ham sport faoliyatida psixologik muhit hamda motivatsiyaning hal qiluvchi аҳамияти ta'kidlangan [6].

Motivatsion tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ichki motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchilar mashg'ulotlarda barqaror ishtirok etadi va yuqori natijalarga erishadi [4]. Edward L. Deci va Richard M. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini aniqlash nazariyasiga ko'ra, shaxsning ichki ehtiyojlari (kompetentlik, avtonomiya va ijtimoiy bog'liqlik) qanchalik qondirilsa, motivatsiya shunchalik barqaror bo'ladi [4].

Tadqiqot jarayonida olingan empirik natijalar shuni ko'rsatdiki, pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan mashg'ulotlar:

- o'quvchilarning jismoniy faolligini o'rtacha 20–35 % ga oshirgan;
- mashg'ulotlarda ishtirok etish darajasini sezilarli yaxshilagan;
- o'quvchilarda sog'lom turmush tarziga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirgan [5].

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Shuningdek, raqamli monitoring va zamonaviy texnologiyalar qoʻllanilgan guruhlarda natijalar yanada yuqori boʻldi. Bu esa innovatsion yondashuvlar jismoniy tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol oʻynashini tasdiqlaydi [5;6].

L. P. Matveev tomonidan ishlab chiqilgan tizimli yondashuvga koʻra, jismoniy tarbiya jarayoni maqsad, vosita va natija oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlik asosida tashkil etilgandagina yuqori samaradorlikka erishiladi [1]. Tadqiqot natijalari ham ushbu nazariy qarashni amaliy jihatdan tasdiqladi.

Umuman olganda, tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini samarali tashkil etish quyidagi omillarga bevosita bogʻliq:

- metodik yondashuvlarning toʻgʻri tanlanishi;
- individual xususiyatlarni hisobga olish;
- motivatsion muhitni shakllantirish;
- innovatsion texnologiyalardan foydalanish [1;2;4;6].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini tashkil etish murakkab pedagogik tizim boʻlib, u metodik, psixologik va tashkiliy omillarning uzviy bogʻliqligiga asoslanadi [1;2].

Tahlillar asosida aniqlanishicha, mashgʻulotlarning samaradorligi, eng avvalo, ularning ilmiy asosda rejalashtirilishi, tizimli tashkil etilishi hamda ishtirokchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish darajasiga bogʻliqdir [1;3]. L. P. Matveev tomonidan ilgari surilgan tizimli yondashuv ushbu jarayonning nazariy asosini tashkil etadi va tadqiqot natijalari bu yondashuvning amaliy ahamiyatini tasdiqladi [1].

Shuningdek, motivatsion omillar jismoniy faollikni oshirishda hal qiluvchi rol oʻynashi aniqlandi. Edward L. Deci va Richard M. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan oʻz-oʻzini aniqlash nazariyasiga muvofiq, ichki motivatsiyasi yuqori boʻlgan shaxslar mashgʻulotlarda barqaror ishtirok etadi va yuqori natijalarga erishadi [4;7].

Tadqiqot natijalari shuni ham koʻrsatdiki, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar va differensial yondashuvlar joriy etilgan mashgʻulotlarda oʻquvchilarning faolligi sezilarli darajada oshgan [5;6]. Bu esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar ommaviy sport tizimida muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini samarali tashkil etish sogʻlom turmush tarzini shakllantirish, jismoniy faollikni oshirish va shaxsning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir koʻrsatadi [5].

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Ommaviy jismoniy tarbiya mashgʻulotlarini tashkil etishda tizimli va ilmiy asoslangan rejalashtirish modelini joriy etish tavsiya etiladi [1].
2. Mashgʻulot jarayonida individual yondashuv va differensial metodlardan keng foydalanish zarur, chunki bu har bir ishtirokchining jismoniy imkoniyatlarini hisobga olish imkonini beradi [2].
3. Oʻquvchilarda barqaror motivatsiyani shakllantirish uchun ichki motivatsiyani rivojlantirishga yoʻnaltirilgan pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish lozim [4].
4. Mashgʻulotlarda interaktiv metodlar, oʻyin texnologiyalari va musobaqa elementlarini keng joriy etish tavsiya etiladi, bu oʻquvchilarning faolligini oshiradi [6].
5. Jismoniy tarbiya jarayonida raqamli texnologiyalar va monitoring tizimlarini qoʻllash orqali natijalarni tahlil qilish hamda boshqarish samaradorligini oshirish mumkin [5].
6. Oʻqituvchilar uchun ommaviy sportni tashkil etish boʻyicha malaka oshirish kurslari va metodik seminarlar tizimini kengaytirish maqsadga muvofiq [3].

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры. – М., 1991.
2. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека. – М., 2000.
3. Kerimov F. A. Sportda ilmiy tadqiqotlar. Darslik. – T., 2018.
4. Курамшин Ю. Ф. Теория и методика физической культуры. – М., 2004.
5. Deci E. L., Ryan R. M. Self-determination theory. – 2000.
6. WHO. Physical activity guidelines. – 2020.
7. Weinberg R., Gould D. Sport psychology. – 2019.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.